

SAŽETAK:

OBRAZOVNE NEJEDNAKOSTI U HRVATSKOJ: PERSPEKTIVE DIONIKA

Glavne poruke

- Mreža Cjeloživotno učenje za sve osnovana je 2020. godine s ciljem zalaganja za pravičan i uključiv sustav odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj – od dječjih vrtića do fakulteta te kroz obrazovanje u odrasloj dobi.
- Mreža je 2021. godine provela fokus-grupe o obrazovnim nejednakostima u Hrvatskoj s 44 dionika sustava obrazovanja, uključujući predstavnike ministarstava, državnih ustanova, obrazovnih ustanova i strukovnih udruga.
- Nalazi pokazuju da dionici sustava prepoznaju ozbiljnost i kompleksnost problema obrazovnih nejednakosti na svim razinama obrazovanja, kao i potrebu da se donose mjere za ublažavanje ili uklanjanje istih.
- Iako svaka razina sustava ima specifične izazove obrazovnih nejednakosti, postoje zajednički obrasci na svim razinama:
 - o skupine u nepovoljnom položaju su slične na svakoj razini obrazovanja.
 - o na svim razinama obrazovanja su nejednakosti najčešće rezultat kombinacije faktora koji proizlaze iz karakteristika pojedinaca i njihovih obitelji te iz karakteristika obrazovnih ustanova i obrazovnog sustava.
- Dionici su identificirali brojne moguće mjere na razini javnih politika za ublažavanje ili uklanjanje obrazovnih nejednakosti.
- Dionici su pokazali spremnost za sudjelovanje u daljnjem nacionalnom dijalogu o rješavanju društvenog izazova obrazovnih nejednakosti.

Uvod

Mreža Cjeloživotno učenje za sve osnovana je 2020. godine s ciljem zalaganja za pravičan i uključiv sustav odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj. Svrha Mreže je povezati znanstvenike, organizacije civilnog društva i druge dionike za zajedničko djelovanje u identificiranju obrazovnih nejednakosti, predlaganju javnopolitičkih rješenja za otklanjanje istih te raspravljanju istih s javnom upravom i drugim dionicima.

Mreža definira obrazovne nejednakosti kao postojanje razlika među različitim društvenim skupinama u pristupu obrazovanju, sudjelovanju u obrazovanju i obrazovnom postignuću.

Mreža pristupa temi obrazovnih nejednakosti kroz prizmu cjeloživotnog učenja, obuhvaćajući time:

- rani i predškolski te osnovnoškolski odgoj i obrazovanje,
- srednjoškolsko obrazovanje,
- visoko obrazovanje,
- obrazovanje odraslih.

Prvi korak u radu Mreže bio je provedba istraživanja za utvrđivanje razumijevanja donositelja odluka i drugih dionika obrazovnog sustava o problemu obrazovnih nejednakosti te mogućnostima njihova ublažavanja ili uklanjanja.

Metodologija istraživanja

Između travnja i lipnja 2021. godine održano je pet fokus-grupa u kojima je sudjelovalo 44 predstavnika institucija dionika obrazovnog sustava, uključujući ministarstva, nacionalne agencije, centre i urede, jedinice lokalne samouprave, obrazovne ustanove, strukovne udruge i organizacije civilnog društva. Tri krovna istraživačka pitanja za sve fokus-grupe bile su:

- Kako dionici u području obrazovanja percipiraju obra-

zovne nejednakosti?

- Koje su trenutne prakse dionika i njihovih institucija za smanjenje obrazovnih nejednakosti?
- Kako dionici u području obrazovanja vide mogućnosti ublažavanja/ otklanjanja obrazovnih nejednakosti?

Nalazi istraživanja

1. Dionici prepoznaju ozbiljnost i kompleksnost problema obrazovnih nejednakosti na svim razinama obrazovanja

Jedan od najvažnijih nalaza fokus-grupa jest da su dionici na svim razinama obrazovanja suglasni oko postojanja problema obrazovnih nejednakosti i važnosti formulacije mjera za njihovo ublažavanje ili uklanjanje, ali su i prepoznate mogućnosti prevencije i odgovori na obrazovne nejednakosti.

Dionici u svakoj fokus-grupi su također pokazali dobro razumijevanje multidimenzionalnosti problema i uzroka obrazovnih nejednakosti. Drugim riječima, dionici su prepoznali da na obrazovne nejednakosti paralelno utječu različiti i isprepleteni faktori kao što su karakteristike pojedinaca i njihovih obitelji (npr. socioekonomski status, teškoće u razvoju), karakteristike obrazovnih ustanova (npr. pristupačnost ustanova, primjerenost materijalnih uvjeta, kompetetnost djelatnika), karakteristike obrazovnog sustava (npr. zakonski okvir) kao i sustava u cijelini (npr. nedostatak međusektorske suradnje).

2. Iako svaka razina obrazovanja ima specifične izazove obrazovnih nejednakosti, postoje zajednički obrasci na svim razinama

Svaka razina obrazovnog sustava ima specifični zakonski i institucionalni okvir te se suočava sa specifičnim izazovima i potrebama u području obrazovnih nejednakosti. Istovremeno, rezultati fokus-grupa ukazuju na brojne zajedničke obrasce:

2.1. Skupine u nepovoljnom položaju: većina identificiranih skupina u nepovoljnom položaju pojavljuju se na svakoj razini obrazovanja – kao što su:

- osobe nižeg socioekonomskog statusa,
- osobe koje žive u ruralnim, udaljenim i izoliranim područjima

- djeca s teškoćama u razvoju / osobe s invaliditetom
- pripadnici nacionalnih (ili drugih) manjina
- osobe s otežavajućim obiteljskim karakteristikama
- osobe s problemima mentalnog zdravlja i/ili poremećajima u ponašanju

Druge skupine identificirane na pojedinim razinama obrazovanja su osobe starije dobi, osobe određenog spola, LGBTQ+ osobe i osobe koje rade uz obrazovanje.

2.2. Faktori koji utječu na obrazovne nejednakosti: na temelju zaključaka fokus-grupa, identificirani su zajednički obrasci dimenzija i uzroka obrazovnih nejednakosti kod skupina u nepovoljnom položaju na svim razinama obrazovanja (ili barem na većini njih). (Vidi Tablicu 1). Osim faktora navedenih u tablici, sudionici su također naveli problem nedostatka prepoznavanja vrijednosti obrazovanja u društvu, odsutnost teme obrazovnih nejednakosti u javnom diskursu i nisku razinu suradnje i povjerenja među različitim institucijama sustava.

3. Dionici su identificirali brojne mjere koje bi pridonijele ublažavanju ili uklanjanju obrazovnih nejednakosti

Vrste identificiranih mjera na različitim razinama obrazovanja moguće je grupirati u sljedeće kategorije:

- donošenje novih ili izmjena postojećih zakona, pravilnika i strategija putem kojih bi se adresirale potrebe skupina u nepovoljnom položaju
- unaprjeđenje provedbe postojećih propisa (npr. ujednačavanje materijalnih uvjeta u svim odgojno-obrazovnim ustanovama)
- prikupljanje, integracija i praćenje podataka o skupinama u nepovoljnom položaju

- provođenje organizacijskih promjena na razini obrazovnih ustanova (npr. jačanje stručnih službi za potporu polaznicima obrazovanja)
- jačanje kadrovskih kapaciteta (npr. dodatne edukacije nastavnika za rad sa skupinama u nepovoljnom položaju)
- osiguravanje financijskih instrumenata (npr. stipendije, besplatni udžbenici)
- informiranje i uvjeravanje korisnika sustava (npr. o prednostima i prilikama za daljnje obrazovanje).

Tablica 1: Faktori koji utječu na obrazovne nejednakosti kod skupina u nepovoljnom položaju u cjeloživotnoj perspektivi

	Faktori koji negativno utječu na pristup obrazovanju	Faktori koji negativno utječu na uspjeh u obrazovanju
Razina pojedinaca / obitelji	<ul style="list-style-type: none"> • Niža razina postignuća u prethodnom obrazovanju • Financijske prepreke u pristupu obrazovanju • Psihološke prepreke u pristupu obrazovanju (npr. niske aspiracije, niska motivacija) 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepovoljni materijalni uvjeti življenja/učenja kod kuće • Nedostupnost/nedostatnost obiteljske podrške za učenje • Financijske prepreke tijekom obrazovanja • Iskustvo diskriminacije i osjećaj stigmatiziranosti
Razina obrazovne ustanove	<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljna pristupačnost ustanove (udaljenost; fizički pristup) • Nedovoljna fleksibilnost kriterija za upis 	<ul style="list-style-type: none"> • Neprimjereni materijalni uvjeti obrazovnih ustanova • Nedostatak kompetencija obrazovnih djelatnika za rad sa skupinama u nepovoljnom položaju • Nedostupnost stručnih službi za podršku i savjetovanje • Nedovoljna fleksibilnost procedura obrazovnih ustanova
Razina obrazovnog sustava	<ul style="list-style-type: none"> • Neprimjerenost zakonskog okvira • Nedostupnost/nedostatnost financijskih potpora • Nefleksibilnost propisa, zakonskih i podzakonskih dokumenata 	<ul style="list-style-type: none"> • Neadekvatnost kurikulumu za uključivo obrazovanje • Neprimjerenost inicijalnog obrazovanja i usavršavanja obrazovnih djelatnika (za uključivost) • Nedostatak suradnje među resorima i drugim institucijama u sustavu (npr. s centrima za socijalnu skrb)
	Regionalne razlike <ul style="list-style-type: none"> • Neizjednačena dostupnost financijskih potpora • Neizjednačeni materijalni uvjeti obrazovnih ustanova • Nedostatak praćenja minimalnih standarda kvalitete u svim ustanovama 	

Zaključak

Nalazi fokus grupa pokazuju spremnost dionika na suradnju u adresiranju promatranog društvenog izazova. Dionici sustava svojim su sudjelovanjem i odgovorima u fokus grupama potvrdili da prepoznaju izazove i potrebe koji se tiču društvenih nejednakosti na svim razinama obrazovanja, da se slažu da je važno donijeti mjere za ublažavanje i uklanjanje navedenih nejednakosti te su već identificirali prioriteta područja u kojima bi se trebale implementirati takve mjere.

Održavanje fokus-grupa je prvi korak u pokretanju nacionalnog dijaloga o tome kako možemo osigurati da je cjeloživotno učenje, od ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja do visokog obrazovanja, zaista dostupno svi-

ma i da hrvatski obrazovni sustav postane i pravičniji i uključiviji. Nalazi fokus-grupa služit će tematskim skupinama Mreže kao podloga za dizajniranje i provedbu posebnih znanstvenih istraživanja na svakoj razini obrazovanja čiji će cilj biti dodatno osvijetliti uzroke i posljedice obrazovnih nejednakosti.

U okviru daljnjeg rada Mreže, izradit će se preporuke za unaprjeđivanje javnih politika s ciljem smanjivanja obrazovnih nejednakosti te će se održati strukturirani dijalog s dionicima i nadležnim institucijama u Hrvatskoj o predloženim mjerama.

O projektu

Naziv projekta: Tematska mreža Cjeloživotno obrazovanje dostupno svima

Nositelj projekta: Institut za razvoj obrazovanja

Financiranje: Projekt je sufinanciran sredstvima Europske unije iz Europskog socijalnog fonda (85 %; 3.011.425 HRK) i sredstvima Državnog proračuna Republike Hrvatske (15 %; 531.427,64 HRK)

Razdoblje provedbe projekta: 29. 10. 2020. - 29. 10. 2023.

Ukupna vrijednost projekta: 3.542.852,64 kuna

Partneri/članovi Mreže

